

Gebouw 40

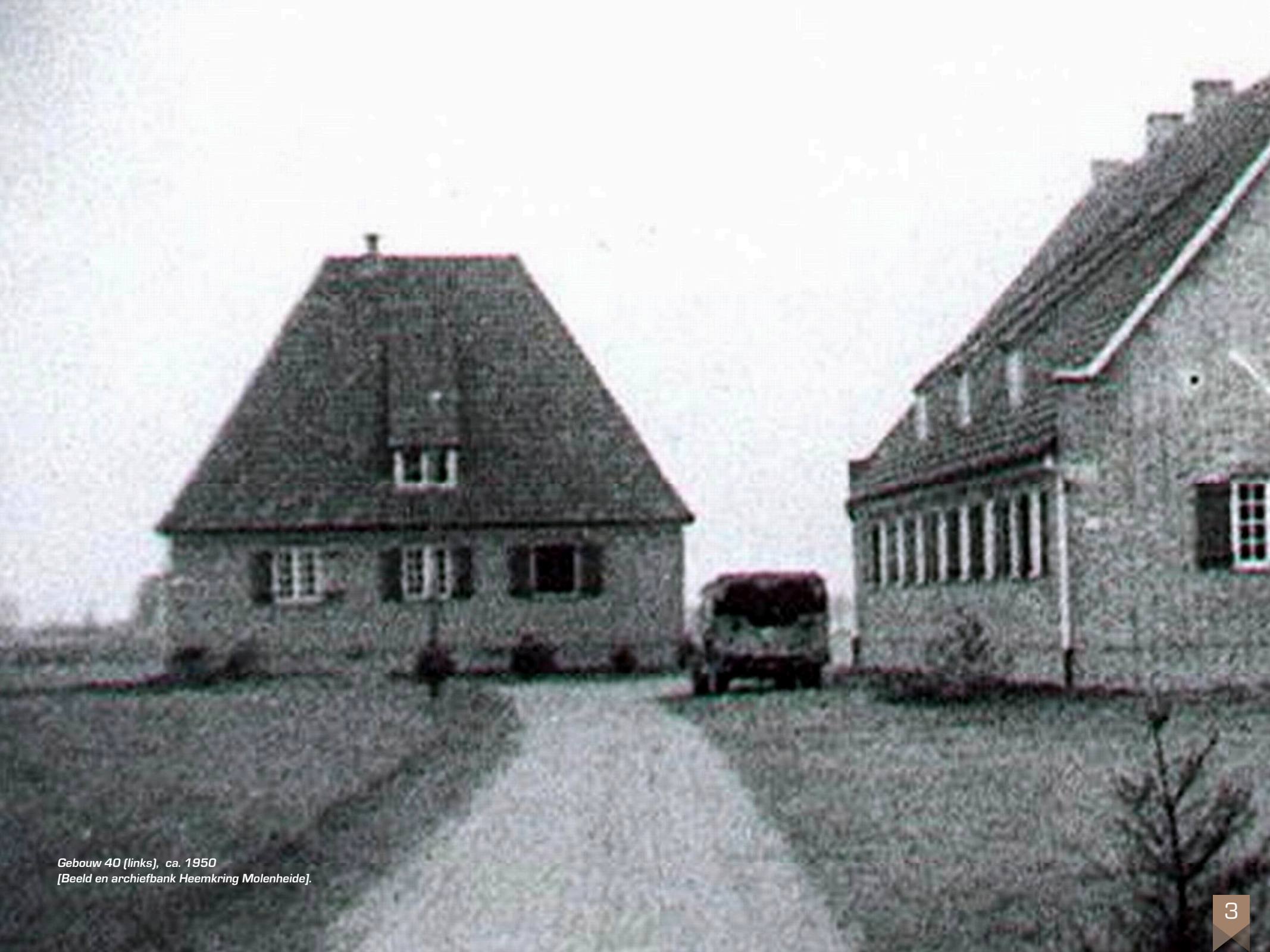
Prinsenbosch Gilze

Bouwhistorische quickscan
& waardestelling van het interieur

Erfgoedvisie | Lucia van der Horst
20 februari 2024 [definitieve versie]

Inhoudsopgave

Inleiding	p. 4
1 Bouw- & gebruiksgeschiedenis	p. 6
2 Inventarisatie interieur	p. 12
3 Waardestelling interne indeling & interieur	p. 19
Bijlage: redengevende omschrijving	p. 22
Literatuur & afbeeldingen	p. 23
Colofon	p. 24

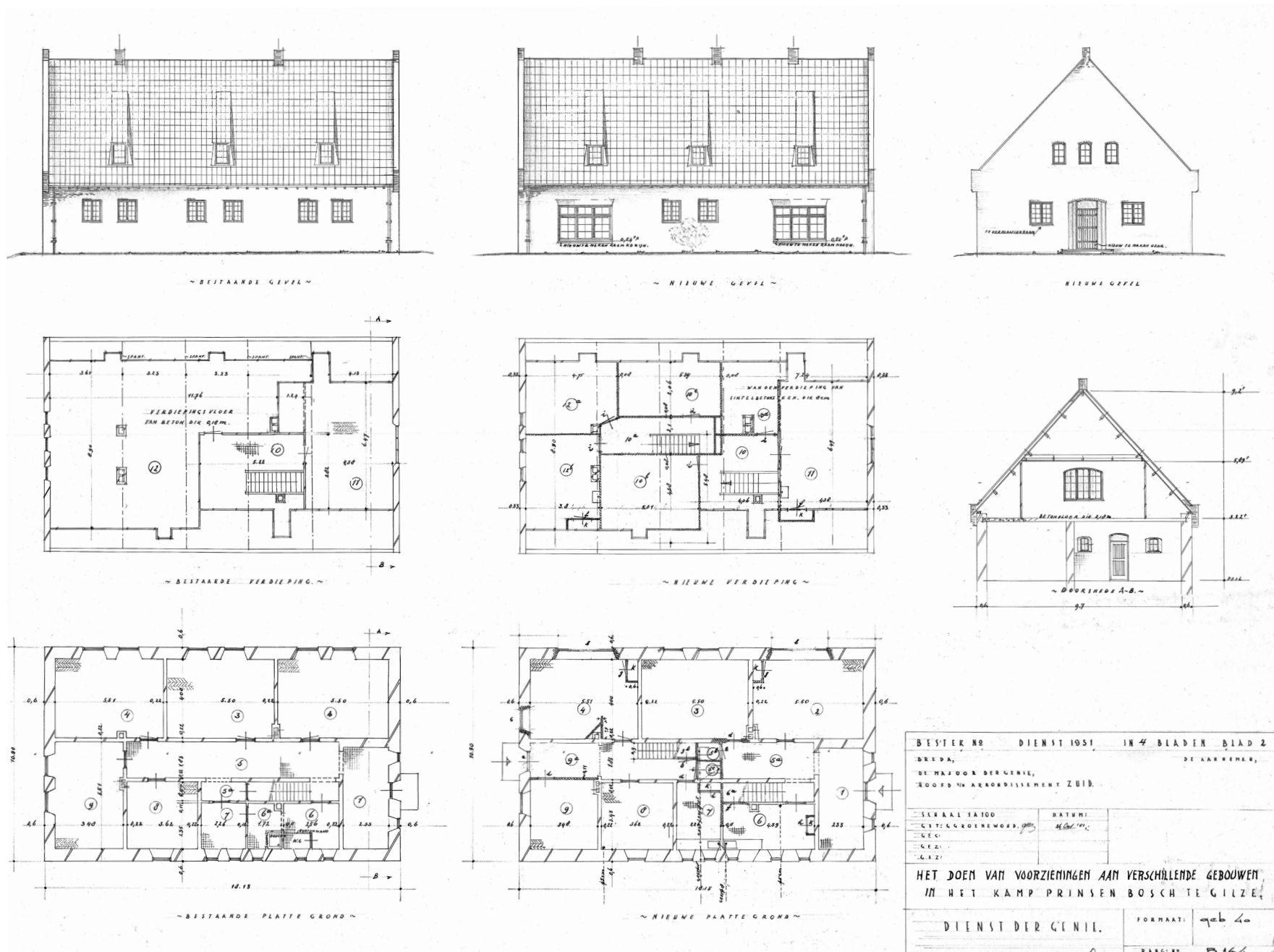
Gebouw 40 (links), ca. 1950
[Beeld en archiefbank Heemkring Molenheide].

Inleiding

Gebouw 40 maakt onderdeel uit van het voormalige kazernecomplex Prinsenbosch te Gilze, dat is aangelegd in de periode 1941-1942. Het pand heeft, evenals het merendeel van de gebouwen op het complex, een rijksmonumentale status (monumentnummer 525933). Vanaf de jaren negentig is het complex in gebruik als asielzoekerscentrum. Sinds 2015 werkt Braaksma & Roos Architectenbureau aan een gefaseerde restauratie, renovatie en verduurzaming van de gebouwen.

Deze bouwhistorische quickscan is uitgevoerd in opdracht van 't Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) met het doel om de interne indeling en gebruiksgeschiedenis van gebouw 40 in kaart te brengen en de nog aanwezige historische interieurafwerkingen te inventariseren en te waarderen. Zodoende kan het document houvast bieden bij de ontwerpopgave voor gebouw 40.

De bouwhistorische quickscan (Emmens BCA 2024) en de historische analyse & waardering (Braaksma & Roos Architectenbureau 2019) vormen het vertrekpunt voor de inventarisatie.

Tekeningen van de bestaande en nieuwe toestand van gebouw 40 - verbouwing van logiesgebouw tot twee officierswoningen, 1951 [Archief COA].

1 | Bouw- & gebruiksgeschiedenis

Van legeringsbunkers tot officierswoningen

Gebouw 40 behoort tot de oorspronkelijke opzet van het kazernecomplex zoals het in de periode 1941-1942 is gerealiseerd. Qua typologie en architectonische verschijningsvorm vormt gebouw 40 een onlosmakelijk onderdeel van het totaalensemble van kazernegebouwen dat verscholen ligt in het Prinsenbosch. Qua ligging in het open landschap en gebruiksgeschiedenis vormt gebouw 40 echter ook een eigen, op zichzelf staand cluster met de andere voormalige militaire gebouwen aan de noordzijde van het complex.

Verschillende van deze kazernegebouwen, waaronder gebouw 40, werden begin jaren '50 verbouwd van logiesgebouwen met kleine manschappenvertrekken tot twee separate woningen onder één dak, vermoedelijk voor de huisvesting van officieren. Gebouw 40 is, samen met gebouw 35, een van de weinige gebouwen waarvan de verbouwingstekeningen uit 1951 bewaard zijn gebleven.

Hoewel de externe verschijningsvorm grotendeels behouden bleef, onderging het gebouw een wezenlijke transformatie van gecamoufleerde "bunker" naar vriendelijker ogende, landelijk

gelegen woningen; er werd een tweede entree toegevoegd in de andere kopgevel en enkele hooggeplaatste ramen met roede-verdeling werden naar beneden toe vergroot om meer licht toe te laten in de woonvertrekken. De interne indeling werd bij deze verbouwing gewijzigd, maar in grote lijnen bleef de oorspronkelijke opzet gehandhaafd. De aanpak van de verbouwing was militair-pragmatisch; waar mogelijk werden oorspronkelijke interieuronderdelen als houten vloeren, tegelvloeren, -lambriseringen gehandhaafd. In 1960 werd in gebouw 40 nog een nieuwe doucheruimte ingepast in de rechter van de twee woningen. Na deze ingreep heeft het gebouw geen noemenswaardige wijzigingen meer ondergaan.

De huidige interne situatie van gebouw 40 bestaat dan ook, net als bij gebouw 35 en 41, grofweg uit twee tijdslagen; de oorspronkelijke ruimtelijke indeling en het merendeel van de interieurafwerkingen en -elementen (1942), en de na-oorlogse verbouwingen van de interne structuur (vroegere jaren '50).

Oorspronkelijke indeling en interieurafwerking

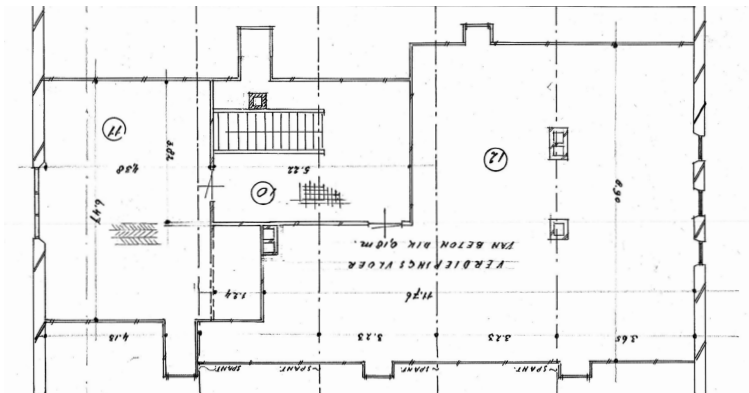
De oorspronkelijke gebouwopzet van gebouw 40 is in hoofdlijnen behouden gebleven, evenals verschillende oorspronkelijke interieurafwerkingen. De hoofdopzet van het legeringsgebouw bestond uit een middengang met entreehal op de begane grond, waaraan de verschillende manschappenverblijven, douche- en toiletruimten en het trappenhuis (steektrap) waren gepositioneerd. Op de verdieping bevond zich, aan een ruime overloop, nog een verblijf en een open zolderruimte onder de kap. Ondanks de latere tweedeling van de gang en de inpassing van een toilet en tweede trappenhuis begin jaren vijftig, zijn de oorspronkelijke wand- en vloerafwerkingen van de entreehal, de gang en de overloop op zolder bewaard gebleven. Eenzelfde type tegelafwerkingen komt voor in de verkeersruimten van verschillende andere legeringsgebouwen op het voormalige kazernecomplex.

De manschappenverblijven waren voorzien van eenvoudige houten plankenvloeren, die behouden zijn. Het vertrek tegen de linker kopgevel op zolder is voorzien van een oorspronkelijke houten vloer in visgraatmotief; deze ruimte is ingericht geweest als officiersvertrek. Dezelfde visgraatvloer is teruggevonden in vertrekken in gebouw 35 en 41, waar bovendien nog een houten bordje met “Nur für Officiere” aan de deur hangt.

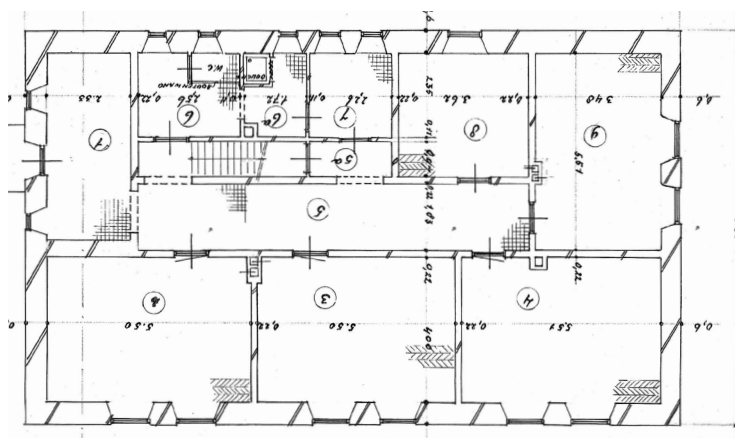
In het hele pand bevinden zich houten paneeldeuren waarvan de meeste zijn voorzien van ramen met roedeverdeling en ruiten in kathedraalglas, die oorspronkelijk in alle logiesgebouwen op het complex voorkwamen. Deze standaard Bruynzeel “catalogusdeuren” zijn uit de meeste gebouwen op het complex verdwenen.

Indeling en interieurafwerking uit de jaren 50

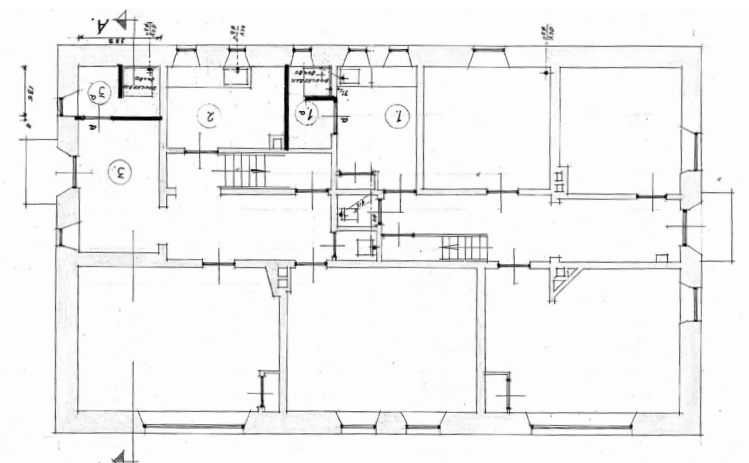
De belangrijkste structurele wijziging in 1951 was de splitsing van het gebouw in twee separate woningen door de centrale gang te voorzien van een tussenwand. Er werd een tweede, houten steektrap toegevoegd die direct naar de zolder leidde. De oorspronkelijke douche- en toiletruimten werden verbouwd tot keukens, waarbij de rood-wit-geblokte tegevloer met rode bies en lichtgele tegellambrisering grotendeels werd behouden en waar nodig aangeheeld. De hal op zolder werd iets vergroot waarbij de rode tegevloer eveneens werd aangeheeld/aangevuld. Op de scheiding tussen de twee woningen werden in de gang twee toiletten ingepast. De open zolderruimte werd, net als in de andere in deze periode verbouwde gebouwen aan de noordzijde van het kazernecomplex, ingedeeld met verschillende kamers.

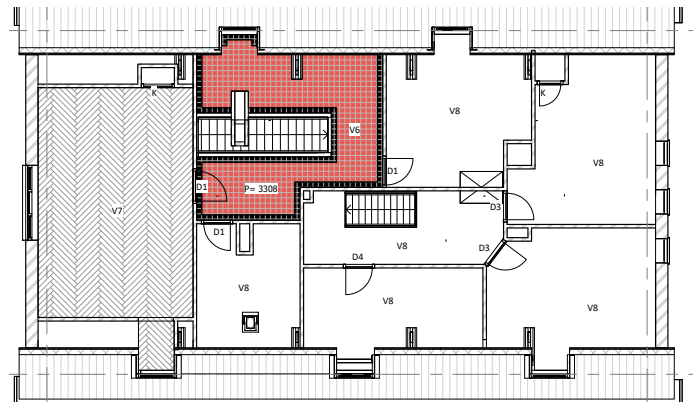
Tekening van de oorspronkelijke ruimtelijke opzet van gebouw 40 (eerste verdieping) voor de verbouwing tot officierswoningen, 1951 [Archief COA].

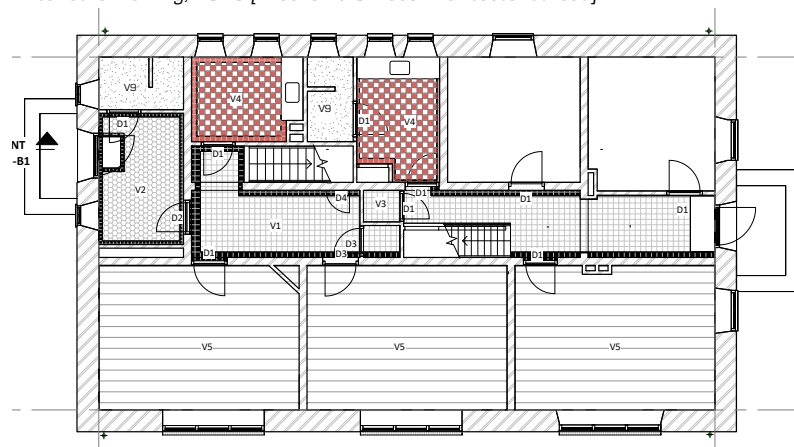
Tekening van de oorspronkelijke ruimtelijke opzet van gebouw 40 (BG) voor de verbouwing tot officierswoningen, 1951 [Archief COA].

Tekening van gebouw 40 (BG) na inpassing nieuwe douches, 1960 [Archief COA].

Tekening van de bestaande toestand van gebouw 40 (eerste verdieping) met aanduiding van de interieurafwerking, 2023 [Braaksma & Roos Architectenbureau].

Tekening van de bestaande toestand van gebouw 40 (BG) met aanduiding van de interieurafwerking [Braaksma & Roos Architectenbureau].

Impressie | interieuronderdelen 1942

De tegelvloer met zwarte bies en plint in de middengang.

Entreehal met rood/grijze hexagon-vormige vloertegels met zwarte bies en plint en deur met ruiten/roedeverdeling richting de middengang.

Vloertegels middengang.

Voormalig manschappenverblijf grenzend aan de middengang.

Oorspronkelijke rode schaalbord-tegelvloer in een van de keukens.

Rode tegelvloer met zwarte plint en bies op de overloop op zolder.

Eenvoudige steektrap naar de overloop op zolder.

Visgraatvloer in voormalig officiersvertrek op zolder.

Impressie | interieuronderdelen jaren 50 (en later)

Doucheruimte met granito vloer en plint.

Ingepast toilet in de middengang - vloertegels zijn behouden. De paneeldeur is mogelijk hergebruikt van elders op het complex.

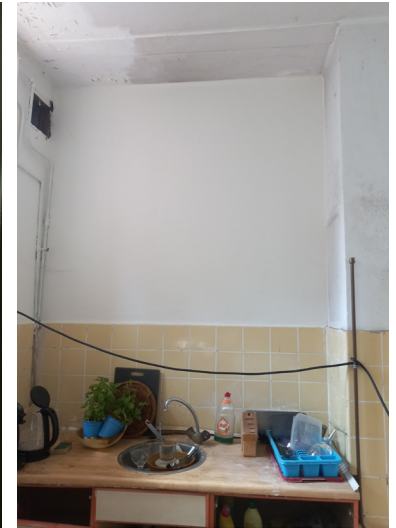
Keuken van de linker officierswoning (met tegels uit 1942).

In de middengang ingepaste tweede steektrap naar de zolderverdieping.

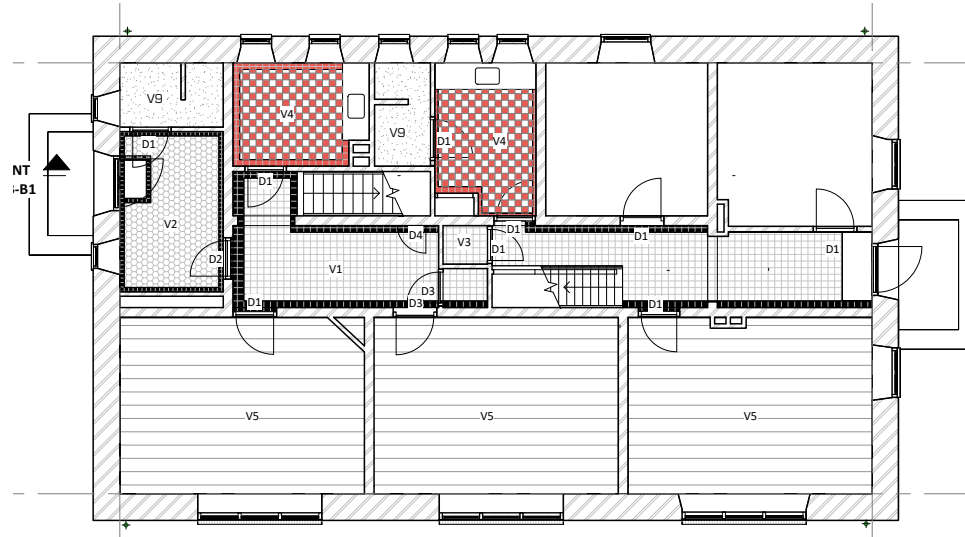
Vergroot raam op de zolderverdieping.

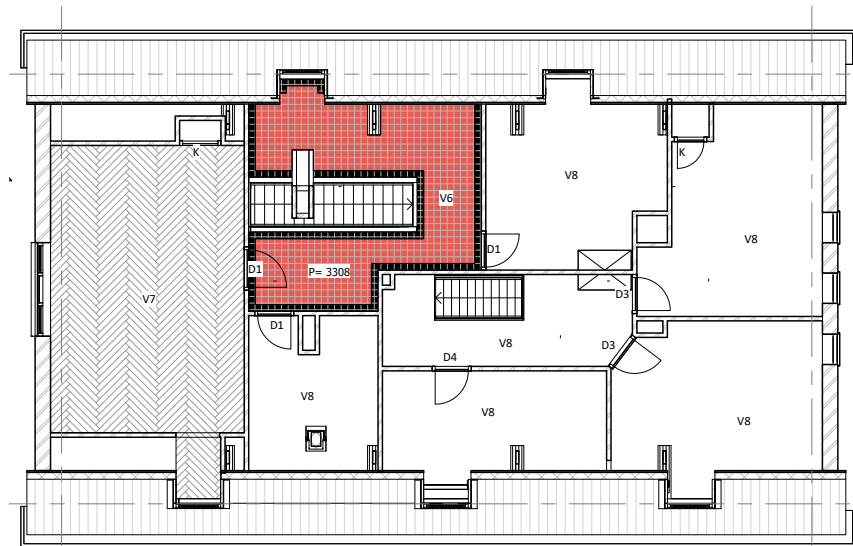
Keukenblokje in de rechter officierswoning.

2 | Inventarisatie interieur

2 | Inventarisatie interieur

Tekening BG met aanduiding interieurfwerking, 2023 [Braaksma & Roos Architectenbureau].

Tekening eerste verdieping met aanduiding interieurfwerking, 2023 [Braaksma & Roos Architectenbureau].

2.1 Vloerafwerkingen

V1
tegelvloer met zwarte bies en
plint [1942]

V2
hexagon tegels met zwarte bies
en plint [1942]

V3
tegelvloer zonder bies [1942]

V4
tegelvloer rood schaakbord met
rode bies en plint [1942]

V6
tegelvloer rood met zwarte bies
[1942]

V5
Houten plankenvloer [1942]

V7
Houten visgraat vloer [1942]

V8
Betonnen vloer onafgewerkt
[1942]

V9
Granito vloer [1951]

2.2 Deuren & kasten

D1
Paneeldeur met bovenlicht (kathedraalglas)
2x3 (1942) - 8x

D2
Deur met roedeverdeling
(1942) - kathedraalglas ver-
vangen

D3
Paneeldeur met vierdeling en
bovenlicht zonder roedever-
deling (kathedraalglas)

K
Dichte kastdeur (paneeldeur
met vierdeling)

2.3 Trappen & keuken

T1
Houten steektrap met houten leuning
aan MW wand - traploper wit afgewerkt
[1942]

T2
Houten steektrap [1951] -
eenzijdig open vv houten spijlen
hekwerk.

Keukenblok [1951] met
kunststof keukenblad en houten
paneeldeurtjes.

2.4 Wandafwerkingen & vensterbanken

Verkenning in stucwerk gang

Tegelwerk lambrisering
(h=1,5 m)

Schrootjes (binnenafwerking
dakkapellen)

Getegelde vensterbanken met
vorm elementen
schuine negges, onderkant
schuin aflopend

Getegelde rechte vensterbanken

3 | Waardestelling interne indeling & interieur

3 | Waardestelling interne indeling & interieur

Hoge monumentwaarde

De oorspronkelijke interne structuur van het voormalige logiesgebouw uit 1942 is grotendeels bewaard gebleven, evenals een deel van de oorspronkelijke afwerkingen. De nog aanwezige indeling met de entreehal, middengang en de daaraan geschakelde verblijfsruimten, de oorspronkelijke steektrap, de overloop en het officierenvertrek op zolder heeft dan ook een hoge monumentwaarde. De bewaard gebleven oorspronkelijke houten vloeren en tegelvloeren hebben eveneens een hoge monumentwaarde. Ook de nog aanwezige rode schaakbord tegelvloer in de voormalige doucheruimte (vanaf 1951 ingericht als keuken) heeft een hoge monumentwaarde.

Indifferente monumentwaarde

De verbouwing uit 1951 heeft geleid tot een splitsing van gebouw 40, waardoor de oorspronkelijke heldere opzet is vertroebeld door het dichtzetten van de middengang, het inpassen van een tweede trappenhuis en de splitsing van verschillende logiesvertrekken tot kleinere ruimten. De aanpak van de interne

verbouwing was pragmatisch; op het aanpassen van de interne structuur na zijn er nauwelijks vernieuwingen doorgevoerd. Anders dan in gebouw 35 zijn er in gebouw 40 geen noemenswaardige interieurelementen bewaard gebleven uit de vroege jaren '50. De verbouwing uit deze periode heeft dan ook geen monumentwaarde in gebouw 40. Kleine latere wijzigingen, zoals het inbouwen van een betegelde scheidingswand in de doucheruimte (rechter officierswoning) of de interne bekleding van de dakkapellen met houten schrootjes, hebben eveneens een indifferente monumentwaarde.

Bijlage | Redengevende omschrijving

Registergegevens

Adresgegevens:	Prinsenbosch 40A 5126 NC te Gilze
Monumentnummer:	525933
Complexnummer:	516950 - Prinsenbosch
Inschrijving register:	22 april 2002
Kadaster deel/nr:	82815/27
Kadastrale aanduiding:	Gilze en Rijen F 1033

Inleiding

Voormalig LEGERINGSGEBOUW, nu dubbel woonhuis. Het pand is gelegen aan de noordzijde van de weg, naast nummer 39A/B. De lange gevels staan haaks op de weg. Het pand is gebouwd in 1941-1942 als een imitatie van de Duits Ambachtelijk-traditionele bouwtrant.

Omschrijving

Middelgroot gebouwentype op rechthoekige grondslag met gevels in schoon metselwerk, een zadeldak gedekt met verbeterde Hollandse pannen, in elk van de kopgevels een licht getoogde ingang met gemetseld laag

trapje, in de elk lange gevels twee dakkapellen onder een zinken schilddakje, twee gemetselde schoorstenen. De vensters in de lange gevels zijn grotendeels nog origineel. Bij de na-oorlogse splitsing werden de ingangen aan de kopgevels aangebracht. Ook de interne indeling werd hierbij gewijzigd.

Waardering.

Het pand is van algemeen belang. Het pand heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van een landschappelijke en bestuurlijke ontwikkeling. Het pand heeft architectuurhistorisch belang vanwege de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur. Het pand bezit als binnen het complex gelegen object ensemblewaarden vanwege de bijzondere betekenis van de situering, verbonden met de ontwikkelingsgeschiedenis van de vliegbasis Gilze Rijen; tevens heeft het ensemblewaarden vanwege de wijze van inrichting en voorzieningen. Het pand is van belang wegens de functionele en typologische zeldzaamheid

Literatuur & afbeeldingen

Geraadpleegde archieven & beeldbanken:

- Tekeningenarchief COA Prinsenbosch
- Heemkring Molenheide < <https://www.heemkringmolenheide.nl/beeld-en-archiefbank-gilze-rijen>>

Foto's en tekeningen van de bestaande toestand zijn vervaardigd door Braaksma & Roos Architectenbureau.

Geraadpleegde bronnen & rapporten

- Emmens BCA, OC *Prinsenbosch 1-72*, Bouwhistorische quickscan, 2014.
- Kuipers, M., *Seriewerk voor het interieur: de opkomst van de Bruynzeeldeur*, in: Jaarboek Monumentenzorg 1996, pp. 121-129.
- Vet, J. de, *Het militaire kamp Prinsenbosch 1941-1993*, Heemkring Molenheide, Gilze en Rijen, Gilze 2001.

Colofon

Project

Gebouw 41 | COA Prinsenbosch Gilze | Quicksan van het interieur

Datum: 20 februari 2024 [definitieve versie]

Opdrachtgever

COA

Postbus 30203

2500 GE Den Haag

Contactpersoon: Anja van der Werf

Onderzoek uitgevoerd door:

Erfgoedvisie | Lucia van der Horst

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/
of openbaar gemaakt worden door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
Erfgoedvisie | Lucia van der Horst.

Erfgoedvisie

Lucia van der Horst

www.erfgoedvisie.nl